

RÖSTA: EN BERÄTTELSE OM EUROPA

Tio val som
format vår värld

UTSTÄLLNING

AVIS
AUX ÉLECTEURS

SV

RÖSTA: EN BERÄTTELSE OM EUROPA

Tio val som
format vår värld

UTSTÄLLNING

RÖSTA: En berättelse om Europa

Tio val som format vår värld

Utställning

Team:

Martí Grau Segú, Curator
Inês Nauwelaers, Assistant curator
Debora Righetti, Project management

Tack till:

Vladimir Čajkovac, Rocío del Casar Ximénez, Hans De Waegeneer, Christine Dupont, Óscar Fontao Regueira, Vasileios Galanakis, Yann Guillard, Clodagh Hourigan, Albrecht John, Philippe Le Guen, Nathalie Minten, Audrey Mottier, Elisabete Petim, Philippe Peyredieu du Charlat, Maria Teresa Pollastro, Véronique Recher, Frédéric Tadino, Jean-Baptiste Teresa, Josette Torres, Tatiana Tumashik och Lycée Viollet-le-Duc (Villiers-Saint-Frédéric, Frankrike).

Ett initiativ från Europaparlamentet, i samarbete med Europeiska historiens hus (avdelningen Jean Monnet-huset) och Parlamentarium.

Omslagsfoto: 1984 års EU-val i Frankrike

© Europeiska unionen

Innehållsförteckning

Syfte	7
Inledning	8
<i>Den europeiska demokratins historiska framväxt</i>	<i>8</i>
<i>Arkitekterna bakom Europas enande och vägen mot direkta EU-val</i>	<i>10</i>
Tio val som format vår värld	13
1979	
Två kvinnliga pionjärer tar täten för det direktvalda Europaparlamentet	14
1984	
Nytt EU-val till ett parlament med större maktbefogenheter	16
1989	
En ny union tar form efter kalla kriget: EU-val under ett ödesmättat år	18
1994	
Maastrichtfördraget och det nya Europa	20
1999	
Vi välkomnar euron	22
2004	
Efter EU:s "big bang": ett återförenat Europa går till val	24
2009	
I skuggan av finanskrisen	26
2014	
Val av kommissionens ordförande enligt Lissabonfördragets nya regler	28
2019	
Folkets återkomst	30
2024	
Valet som förändrar allt?	33

Syfte

I juni 2024 är det dags för medborgarna i Europeiska unionens alla medlemsländer att välja sina företrädare i Europaparlamentet.

Årets EU-val är det tionde i ordningen sedan det första direkta valet till Europaparlamentet 1979. Vi vill därför ta tillfället i akt att se tillbaka på hur Europas överstatliga demokrati har utvecklats över tid, från de första stegen mot demokratiskt deltagande till dagens verkligt europeiska styrelseform.

Denna resa tillbaka i tiden ger dig inte bara en inblick i vår historia, du får också hjälp att göra ett välgrundat val när det är dags att rösta! Demokrati är livsviktigt, och ditt val är avgörande.

Inledning

Den europeiska demokratins historiska framväxt

Europa har kommit en bra bit på vägen i sin demokratiska utveckling. Enligt somliga lades grunden till vår demokrati redan i antikens Aten. Andra menar att jämförelsen med antikens värld haltar. Dagens friheter gäller ju alla i samhället, inte bara ett visst samhällsskikt. Några av upplysningens mest framåtsträvande röster hävdade att sann demokrati måste vara inkluderande, inte som under antiken då stora grupper saknade inflytande.

Det har dock varit svårt att omsätta dessa vackra ideal i praktiken. Sedan sent 1700-tal har demokratins utveckling gått hand i hand med andra viktiga samhällsförändringar för ökad jämlikhet, från slaveriets avskaffande till utökade medborgerliga rättigheter för både män och kvinnor. Under 1800-talet fick en begynnande demokratisk legitimitet lov att samexistera med autokratiska regimer. Multilaterala relationer mellan autokratiska regimer har visserligen vid flera tillfällen lett till långvarig fred mellan länder (Westfaliska freden 1648, freden i Utrecht 1713 och freden i Wien 1815), men det har skett på bekostnad av folkets kamp för ökade medborgerliga rättigheter. Ett exempel är det förtryck som rådde efter Wienkongressen 1815. 1800-talets kodifiering av internationell rätt och framväxten av bredare och mer stabila internationella organisationer gav spridning åt demokratiska normer som redan prövades inrikespolitiskt i flera länder. Världen var redo för ett paradigmskifte där demokratiska värderingar skulle driva de internationella systemen framåt. Tragiskt nog fick Europa genomleva ännu ett krig – första världskriget – innan merparten av dess länder demokratiserades.

Inget val är fullt demokratiskt utan allmän rösträtt – i dag råder det inte längre något tvivel om detta. I Europa hölls de första valen med allmän och lika rösträtt under tidigt 1900-tal, främst i Skandinavien och andra nordeuropeiska länder. I övriga Europa har vägen mot kvinnlig rösträtt i vissa fall varit lång: Spanien och Turkiet införde kvinnlig rösträtt på 1930-talet, medan Schweiz förverkligade reformen först på 1970-talet. Mitt under den liberala demokratins blomstringstid uppstod också några av de allvarligaste hoten mot demokratin. Nazismen och Stalinismen fick starkt gehör för sin kritik av individens allt större friheter. Den långsamma framväxten av demokratiska val är med andra

*En finsk kvinna röstar i lantdagsvalet 1907.
© Allmän egendom.*

ord även en berättelse om några av våra viktigaste samhällsfrågor: kvinnors och marginaliserade gruppers rättigheter och – särskilt efter andra världskriget och tack vare personerna bakom Europas enande – arbetet för internationell fred.

Arkitekterna bakom Europas enande och vägen mot direkta EU-val

Efter andra världskriget menade många att de misslyckade försöken att ena mellankrigstidens Europa till stor del låg bakom fredens och demokratins sammanbrott. Med den så kallade Schumandeklarationen 1950 såg Jean Monnet ett sätt att sammanlänka framtida fred, demokrati och europeisk enighet. Monnet lade inte bara grunden till ett teknokratiskt Europa, under följande årtionden förespråkade han också direkta EU-val som en del i sitt idoga arbete för att demokratisera de europeiska institutionerna.

Åtgärdskommittén för Europas förenta stater var centrum för detta fredsarbete som banade väg för det mest ambitiösa demokratiska projektet i världen: överstatliga val i Europa. Sedan 1979 har de direkta EU-valen bidragit till större folkligt deltagande och stärkta institutionella befogenheter.

EU:s pionjärer samarbetade redan från start för att, bland mycket annat, ena Europa med hjälp av parlamentarism: 1952 blev Belgiens tidigare premiärminister Paul-Henri Spaak, som arbetade nära Monnet, den första ordföranden i Europeiska kol- och stålgemenskapens gemensamma församling. Han efterträddes 1954 av Italiens tidigare premiärminister Alcide de Gasperi. I församlingen kunde de tre männen bygga vidare på Europas begynnande institutionella struktur.

Ytterligare två europeiska gemenskaper grundades 1958: Europeiska ekonomiska gemenskapen och Euratom. Samme man som offentligt hade ställt sig bakom och lanserat Monnets plan för ett enat Europa i världen, Frankrikes tidigare premiärminister tillika utrikesminister Robert Schuman, valdes till talman för Europeiska parlamentariska församlingen, där företrädare från alla tre gemenskaper samlades.

Robert Schuman firar Schumandeklarationens 10-årsjubileum i Europeiska parlamentariska församlingen. 10 maj 1960.

© Europeiska unionen

Tio val som format vår värld

1979

Två kvinnliga pionjärer tar täten för det direktvalda Europaparlamentet

Det allra första EU-valet kunde hållas efter en lång kamp. Under mitten av 1970-talet gjordes flera framsteg mot ett enat Europa: Europeiska gemenskapen utvidgades, valutasamarbetet inleddes, och Europeiska rådet grundades. Pionjären Jean Monnet såg det första direkta EU-valet som ett tillfälle att dra sig tillbaka efter allt hårt arbete. Han var övertygad om att en ny generation av demokratiskt valda ledare skulle föra hans arv vidare.

I juni 1979 gick medborgare från nio medlemsländer till valurnorna. Valkampanjen hade gett upphov till ett nytt bildspråk – affischer, tv-reklam och marknadsföring – som förordade ett gemensamt beslutfattande. Valdeltagandet uppgick till ungefär 62 procent.

Redan från början intog två kvinnor ledande positioner i det nya parlamentet. Den första att axla talmansrollen var parlamentets äldsta ledamot Louise Weiss, en stark förespråkare för europeisk enighet och kvinnorrättskämpe sedan 1920-talet, som nu fick kröna sin karriär i båda dessa avseenden. Weiss gav vidare stafettpippen till Simone Veil, tidigare minister i Frankrikes regering och förintelseöverlevare som kämpande för kvinnors reproduktiva rättigheter. EU:s fäder hade lagt grunden på 1950-talet. Nu trädde Europas kvinnliga pionjärer fram!

Under den andra hälften av valperioden, med början från 1982, valdes Piet Dankert från Nederländerna till talman.

*Louise Weiss greeting Simone Veil elected as European Parliament president. 17 July 1979.
© Europeiska unionen*

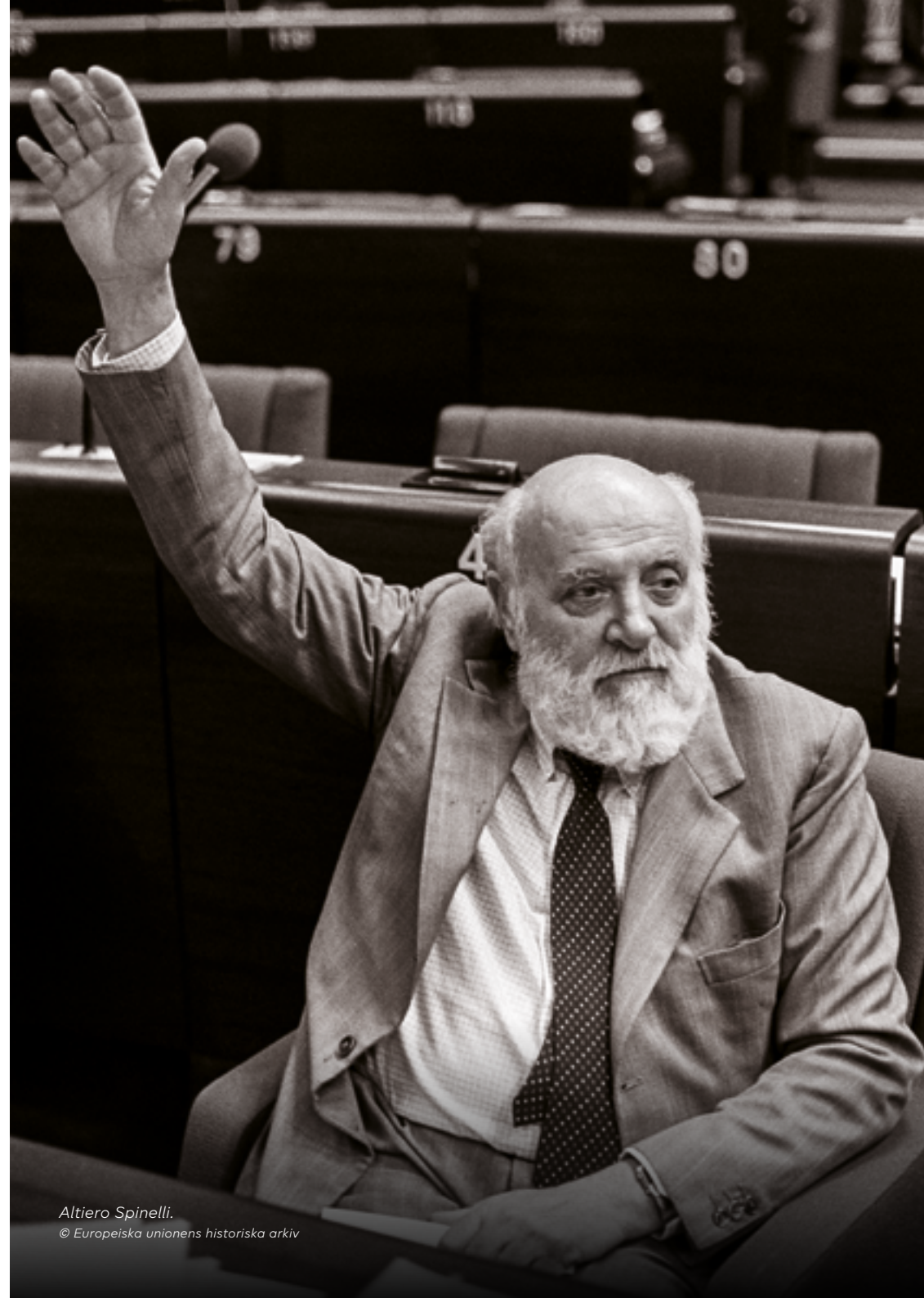
1984

Nytt EU-val till ett parlament med större maktbefogenheter

Trots att Europaparlamentet fått ökad demokratisk legitimitet efter det första EU-valet var dess befogenheter fortsatt begränsade. Många var missnöjda med situationen, och flera frispråkiga ledamöter försökte driva igenom omedelbara förändringar – i praktiken såväl som med lagstiftning. Exempelvis blev bredare budgetbefogenheter ett sätt att ge parlamentet inflytande på allt fler politikområden. Altiero Spinelli, som förespråkade ett enat Europa sedan 1940-talet, spelade en avgörande roll som politisk förhandlare.

År 1941, medan han satt fängslad på den lilla ön Ventotene, skrev Spinelli och några andra motståndare till fascismen ett manifest för ett federalt Europa. Alltmedan andra världskriget rasade stod det klart att det internationella systemet aldrig skulle bli detsamma. Spinelli blev senare EU-kommissionär och kandiderade till Europaparlamentet 1979. Som ledare för "Krokodilklubben", efter restaurangen i Strasbourg där klubbens medlemmar hade samlats, lade Spinelli fram ett förslag till fördrag om upprättande av en europeisk union, en federalistisk text som antogs av Europaparlamentet i februari 1984. Mycket stod på spel inför det stundande valet.

För första gången anordnades också ett EU-val med Grekland som fullvärdigt medlemsland. Valdeltagande uppgick till 59 procent och fransmannen Pierre Pflimlin utsågs till Europaparlamentets talman. Han blev därmed den förste att som tidigare premiärminister för ett medlemsland axla denna roll. Pflimlin efterträddes 1987 av Charles Henry Plumb från Storbritannien. Samma år hölls också ett fyllnadsval för Spanien och Portugal eftersom de hade gått med i Europeiska gemenskapen halvvägs in i valperioden. Trots att medlemsländerna till syvende och sist inte godkände förslaget till fördrag om upprättande av en europeisk union lade förslaget grunden för banbrytande utveckling i form av europeiska enhetsakten och, i slutändan, Europeiska unionen.

Altiero Spinelli.
© Europeiska unionens historiska arkiv

1989

En ny union tar form efter kalla kriget: EU-val under ett ödesmättat år

1989 års val ägde rum under ett av nutidshistoriens mest ödesmättade år. Kalla kriget hade pågått i fyra årtionden och delat upp världen i öst och väst. Östblocket, som letts av Sovjetunionen, var på väg att falla samman och länderna i Central- och Östeuropa rörde sig snabbt i riktning mot pluralistisk demokrati. I Europeiska gemenskapen ledde Jacques Delors, tidigare fransk minister och Europeiska kommissionens ordförande sedan 1985, ett epokgörande förändringsarbete.

Med utgångspunkt i Spinellis förslag till fördrag om upprättande av en europeisk union hade Delors framgångsrikt sökt stöd bland medlemsländerna för sin europeiska enhetsakt. Den skulle bli ett avgörande steg mot en Europeisk union med utökade befogenheter på en lång rad politikområden. När det tredje EU-valet genomfördes fanns stor förväntan på denna nya politiska enhet, som skulle fungera som en fullfjädrad internationell aktör i utrikespolitiken och stärka den inre sammanhållningen. Förhandlingarna om fördraget låg fortfarande framåt i tiden när valet hölls. Valdeltagandet uppgick till 58 procent.

Det nya parlamentet valde spanjoren Enrique Barón som sin talman. Han efterträddes 1992 av tysken Egon Klepsch inför den andra hälften av valperioden. Det blev en mandatperiod fylld av djupgående historiska förändringar, däribland Berlinmurens fall, Tysklands återförening, och ett stort ekonomiskt stöd till demokratiseringsprocesserna i Central- och Östeuropa. Parlamentet spelade en avgörande roll för den ökande sammanhållningen i Europa, inte minst i utarbetandet och ratificeringen av fördraget om Europeiska unionen, även känt som Maastrichtfördraget. Det nya Europa var ett faktum!

ELEZIONI EUROPEE 18 GIUGNO 1989

IL PARLAMENTO EUROPEO LA NOSTRA VOCE IN EUROPA

PARLAMENTO EUROPEO Ufficio d'informazione per l'Italia - Via IV Novembre, 149 - 00187 ROMA - Tel. 6790007-6790102

1994

Maastrichtfördraget och det nya Europa

Ungefär ett år efter att Maastrichtfördraget trätt i kraft och Europeiska unionen kommit till var det åter dags för medborgarna i unionen att gå till val. Med den nya fördelningen av befogenheter hade Europaparlamentet fått en mycket starkare ställning, nu som medlagstiftare med samma tyngd som ministerrådet. De nya ambitiösa projekt som skulle driva hela den europeiska organisationen framåt – den kommande utvidgningen österut och söderut, och planen på en gemensam valuta – var nu föremål för demokratiska beslut och offentlig granskning av Europaparlamentets ledamöter.

När det nu åter blivit dags för EU-val förstod man att mycket stod på spel (EU:s utvidgning: hur långt var man beredd att gå?) och att många medborgare kände oro (skulle en gemensam valuta verkligen vara enbart av godo?). Det fanns ett behov av en ny politik, inte minst för de infrastrukturprojekt som finansierats genom regionalpolitiken och som blivit sinnebilderna för det nya, sammankopplade Europa.

Valdeltagandet uppgick till omkring 57 procent. Tysken Klaus Hänsch valdes till Europaparlamentets talman 1994. Inför den andra hälften av valperioden 1997 efterträddes han av spanjoren José María Gil-Robles. Den 1 januari 1995 fick EU tre nya medlemsländer, totalt var de nu 15. Österrike, Sverige och Finland fick därför välja sina ledamöter i olika fyllnadsval mellan 1995 och 1996. Dessa alldeles nya medlemsländer hade med sig starka neutralitetstraditioner och höga sociala standarder och klimatnormer. Världen såg också på Europa med nya ögon: den "gamla världen" såg ut att vara full av framtidstro och optimism, och den europeiska modellen föreföll vida överlägsen kalla krigets blockuppdelning.

EU-valet i Bryssel den 12 juni 1994.
© Europeiska unionen

1999

Vi välkomnar euron

Idén om en gemensam valuta var på väg att bli verklighet: eurosedlar och mynt introducerades. 1998 inleddes anslutningsförhandlingar med 12 nya kandidatländer och en "big bang-utvidgning" var nära förestående. Det hade blivit dags för 1900-talets sista EU-val. Europa befann sig vid ett politiskt vägsval, och valresultatet skulle få långtgående effekter.

Freden tycktes visserligen bestå efter mer än ett halvt sekel av europeisk integration och kalla krigets slut tio år tidigare. Men Kosovokonflikten blev, precis som de föregående jugoslaviska krigen, en grym påminnelse om att man aldrig kan ta freden för given. En mer kraftfull europeisk utrikespolitik såg ut att kunna stabilisera kontinenten. Under Europaparlamentets följande valperiod undertecknades Nicefördraget (2001), som ändrade både Maastrichtfördraget (1992) och Romfördraget (1957), delvis för att fler utvidgningar skulle bli möjliga.

Valdeltagandet uppgick till 58 procent. Den franska politikern Nicole Fontaine valdes till Europaparlamentets talman inför den första hälften av valperioden 1999 och efterträddes 2002 av den irländska politikern Pat Cox inför den andra hälften valperioden. Den 1 januari 2002 fick ledamöterna vara med och uppleva när euron började cirkulera. Samma år inleddes Konventet för utarbetande av Europeiska konstitutionen, men parlamentet och EU skulle också stöta på utmaningar som globala aktörer. Attackerna mot New York och Washington den 11 september 2001 satte kampen mot terrorism högst upp på dagordningen. USA:s invasion av Irak delade EU i två läger, de som stödde USA och de som förblev kritiska: man talade till och med om de två sidorna som det "gamla" och det "nya" Europa!

Informationsmontrar om det stundande EU-valet i juni 1999.
© Europeiska unionen

2004

Efter EU:s "big bang": ett återförenat Europa går till val

Efter Irakkriget behövde sprickan mellan de europeiska länderna läka, och EU:s dittills största utvidgning blev definitivt en enande faktor i detta avseende. 2004, efter över femtio år av djup splittring, var Europas länder redo att mötas på nytt. Tio nya medlemsländer gick med i klubben, åtta från Central- och Östeuropa (Estland, Lettland, Litauen, Polen, Slovakien, Slovenien, Tjeckien och Ungern) och två från södra Europa (Cypern och Malta). Deras medborgare fick också rösta i EU-valet samma år. Ytterligare två länder (Bulgarien och Rumänien) blev medlemmar i EU 2007.

Valdeltagandet denna gång uppgick till 46 procent. Spanjoren Josep Borrell blev Europaparlamentets talman 2004 under första hälften av valperioden, och efterträddes av tysken Hans-Gert Pöttering inför andra hälften. Trots en pro-europeisk stämning blev glädjeyran kortlivad, och mörka moln hopade sig vid horisonten. 2005 röstade både Nederländernas och Frankrikes medborgare nej till den europeiska konstitutionen, som skulle ha tagit EU steget närmre ett federalt Europa. Vissa länder började tröttna på alla anpassningar som utvidgningen krävde: var Europa verkligen värt det?

Men ansträngningarna för att skapa ett nytt Europa hade inte varit förgäves: det avvisade fördraget om en europeisk konstitution gav tid till eftertanke. Hur skulle man gå vidare? Berlinförklaringen, som undertecknades i mars 2007 av talman Pöttering, innehöll många av konstitutionsfördragets föreslagna bestämmelser. Lagom till nästkommande val kunde de återanvändas i form av det så kallade Reformfördraget, numera känt som Lissabonfördraget.

Utvidgningsdagen: de nya flaggorna anländer. Bryssel, 1 maj 2004.
© Europeiska unionen

2009

I skuggan av finanskrisen

När Lissabonfördraget trädde i kraft den 1 december 2009 var det senaste EU-valet i hamn. Men en djup kris hade drabbat den globala ekonomin, med allvarliga ekonomiska, sociala och politiska följder. Väljarna var nu mer benägna att rösta utifrån oro och rädsla. Att återupprätta tilliten blev därför en viktig uppgift för de politiska företrädarna.

Men visst fanns också ljusglimtar: 2008 valdes Barack Obama till president i USA, vilket gav hopp om förbättrade transatlantiska relationer. Många hoppades också på en grönare industriproduktion. Men var det tillräckligt?

Valdeltagandet uppgick till 43 procent. Jerzy Buzek, Polens tidigare premiärminister, valdes till Europaparlamentets talman 2009, den första från Central- och Östeuropa. Han efterträddes av tysken Martin Schulz som blev talman 2012.

Greklands svårigheter att betala sina skulder utlöste 2010 statsskuldskrisen i EU. Samtidigt spred sig Irlands finansiella problem till andra medlemsländer: överskuldssättningen hade blivit ett globalt fenomen. Under valperioden blev det oroligt också i EU:s närområde: den arabiska våren tog sin början 2010 med eskalerande våldsamheter 2011, samma år som kriget i Syrien bröt ut. 2013 inleddes Euromajdan (värdighetsrevolutionen) i Kiev, följt av Rysslands annektering av Krim och kriget i Donbass 2014.

Kampanjaffisch för EU-valet. Marseille, Frankrike.
© Europeiska unionen

2014

Val av kommissionens ordförande enligt Lissabonfördragets nya regler

Under EU-valet 2014 infördes systemet med toppkandidater, vilket innebär att de europeiska partigrupperna redan före EU-valet utnämner sina egna toppkandidater till posten som EU-kommissionens ordförande. På så sätt ges väljarna direkt inflytande över vem som ska leda kommissionen, EU:s verkställande institution. Den partigrupp som får flest röster föreslår vem som ska bli kommissionsordförande, och kandidaten måste därefter godkännas av en majoritet av Europaparlamentets ledamöter. Det här systemet ses av många som ett sätt att "europeisera" EU-valet.

Europaparlamentets ökade inflytande i valet av kommissionsordförande baseras på Lissabonfördraget. Jean-Claude Juncker valdes till ny ordförande av EU-kommissionen genom detta system. Valdeltagandet uppgick till omkring 43 procent. Martin Schulz, som redan innehade posten som talman sedan 2012, valdes om 2014 för den nya valperiodens första hälft. Han blev den första talmannen i Europaparlamentet att bli omvald. Därefter blev Antonio Tajani talman 2017.

Under efterföljande valperiod stod parlamentsledamöterna inför snabba förändringar både i och utanför EU. I mitten av 2016 beslutade en majoritet av de brittiska medborgarna, i den första folkomröstningen av sitt slag, att Storbritannien skulle lämna Europeiska unionen. Det blev också nödvändigt att utfärda varningar till några av medlemsländernas regeringar som rörde sig i riktning mot "illiberal demokrati". Valet av Donald Trump som USA:s president 2016 ledde till mer ansträngda relationer mellan EU och USA.

Direktsänd debatt 2014 mellan kandidaterna till posten som EU-kommissionens ordförande.
© Europeiska unionen

2019

Folkets återkomst

EU-valet 2019 hade ett valdeltagande på 51 procent och blev det största transnationella valet någonsin. Dessutom ökade valdeltagandet för första gången sedan valet 1979. David Sassoli valdes till talman i Europaparlamentet och efterträddes i januari 2022 av Roberta Metsola, parlamentets yngsta talman någonsin.

De flesta europeiska partigrupperna utnämnde återigen toppkandidater till posten som EU-kommissionens ordförande inför EU-valet 2019. Europeiska rådet föreslog dock att Europaparlamentet skulle rösta för Ursula von der Leyen, som inte fanns bland toppkandidaterna. Parlamentet valde senare slutgiltigt henne till kommissionsordförande, i enlighet med sina kontrollbefogenheter.

Klimatet och miljöskyddsfrågor fick en framträdande roll under 2019 års EU-val eftersom den globala miljöförstörelsen hela tiden såg ut att bli mer akut. Under valperioden blev det också dags för Storbritannien att slutgiltigt lämna EU. 2020 var året då coronapandemin bröt ut. De europeiska institutionerna beslutade 2021 att sammankalla till konferensen om Europas framtid, som ett sätt att blicka framåt. 2022 invaderades Ukraina av Ryssland.

*EU-valet 2019: valnatten bakom kulisserna.
© Europeiska unionen*

2024

Valet som förändrar allt?

Som framgår av denna historiska genomgång av EU-valen har varje val sedan 1979 präglats av sin samtid.

EU-valen ger också en bild av hur det europeiska samarbetet utvecklats över tid, och vilka de stora politiska stridsfrågorna varit under varje steg i processen.

Så vad kan vi förvänta oss av EU-valet 2024? Det är upp till dig!

An aerial, high-angle photograph of a massive crowd of people, likely at a public event or protest. The individuals are densely packed, filling most of the frame. They are wearing a variety of colorful clothing, creating a mosaic of colors from above. The ground is light-colored, possibly concrete or asphalt, and shows some shadows from the people. The overall impression is one of a large, diverse gathering.

together.eu

**TOGETHER FOR
DEMOCRACY**